

Kate Schreckenberg, Georgina Mace, Mahesh Poudyal
(urednici)

Ecosystem Services and Poverty Alleviation

Trade-offs and Governance

- IZDAVAČ: Routledge, Taylor & Frances Group, UK, 2018.
- 326 stranica
- ISBN 978-1-138-58083-1 (hbk); 978-1-138-58084-8 (pbk); 978-0-429-50709-0 (ebk)
- eBook ISBN 978-3-319-92816-6
- Adresa: <https://www.taylorfrancis.com/books/e/9780429016295>

Kontakt adresa:

Routledge, Bookpoint
130 Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4SB, UK
711 Third Avenue, New York, NY 10017, US

Razumijevanje kako podržati usluge koje ekosustavi pružaju ljudima danas predstavlja vrlo dinamično područje istraživanja. Knjiga „Usluge ekosustava i ublažavanje siromaštva – kompromis i upravljanje“ detaljno iznosi pregled posljednjih dostignuća u ovom području kao i najnovija razmišljanja o povezanosti između usluga koje pružaju ekosustavi i ublažavanja siromaštva. U njoj su iznesena ključna otkrića programa nazvanog „*Ecosystem Services for Poverty Alleviation – ESPA*“ koji počevši od 2010. godine financira više od 120 istraživačkih projekata u više od 50 država.

Program *ESPA* ima cilj da ekosustavi budu upravljani tako da osiguraju održivi razvoj, čime će se utjecati na ublažavanje siromaštva i na održivi rast. Da bi se taj cilj mogao ostvariti potrebno je ispuniti 17 ambicioznih ciljeva održivog razvoja („*Sustainable Development Goals*“). Većina njih usmjerena je na ublažavanje siromaštva zasnovanog na uslugama koje pružaju ekosustavi u kojima se održivo upravlja okolišem. Čini se da na globalnom planu ciljevi kojima je posvećen *ESPA* program nikada nisu bili aktualniji i relevantniji.

Urednici ove publikacije su: (1) Kate Schreckenberg (King's College London, UK); (2) Georgina Mace (King's College London, UK); (3) Mahesh Poudyal (*ESPA* program). U stvaranju ove knjige učestvovalo je 58 stručnjaka iz cijelog svijeta, pri čemu treba naglasiti da oni pokrivaju cjelovitu lepezu složene inter- i trans-disciplinarnе problematike. Oni su u ovoj publikaciji iznijeli svoje veliko iskustvo stečeno tijekom devet godina rad na više od 120 *ESPA* projekata, kao i tijekom akademske karijere u području biološke raznolikosti i zaštite ekosustava.

Sadržaj knjige prikazan je u sljedećih pet dijelova u kojima se nalazi po nekoliko radova:

1. Razvojni okviri i objašnjenja (4 rada)
2. Aktualni i brzi sustav promjena (5 radova)
3. Poboljšavanje upravljanja (5 radova)
4. Postizanje održivog boljitka (4 rada)
5. Zaključno razmišljanje (1 rad)

U knjizi su prikazani konvencionalni pristupi, ali je naglasak stavljen na nove metode kojima bi se trebala postići poboljšanja u praksi upravljanja ekosustavima s ciljem postizanja veće dobrobiti za ljude i okoliš kako bi se smanjilo siromaštvo. Knjiga predstavlja bogat izvor informacija za istraživače, upravljače i praktičare, kao i za one koji se obrazuju u problematici ekologije, studija za zaštitu okoliša, ekološke ekonomije i održivog razvoja.

U središtu interesa ciljeva održivog razvoja nalazi se ublažavanje siromaštva poboljšavanjem i održivim upravljanjem ekosustavima. *ESPA* projekt upravo traži i otkriva rješenja koja istovremeno pružaju podršku održivom razvoju ekosustava i pridonose smanjenju siromaštva. Uočeno je da su mnoga postojeća rješenja donošena i provedena u praksi bez dovoljnog vođenja

računa o postizanju kompromisa između socijalnih i ekoloških vidova analizirane problematike. Kao primjer navodi se da je intenziviranje poljoprivredne proizvodnje u brojnim slučajevima utjecalo ubrzo, ali kratkoročno, na ublažavanje siromaštva ljudi koji žive na tim prostorima, ali je značajno smanjilo biološku raznolikost, što je dugoročno utjecalo na povećanje siromaštva. Pokazalo se da je neophodno postići kompromis dogovaranjem rješenja koja će istovremeno poštivati različito poimanje dobrobiti i različite težnje. S ciljem donošenja kvalitetnih upravljačkih odluka neophodno je razumjeti dobrobit za ljude na mnogo opsežniji način nego se to do sada radilo.

Naglašeno je da je biološka raznolikost ishodišni pokretač i regulator procesa i tokova koji osiguravaju funkcioniranje ekosustava i utječu na razinu usluga koje isti pružaju čovjeku i okolišu. Stoga se inzistira na njenom očuvanju kao bitnom preduvjetu održivog razvoja.

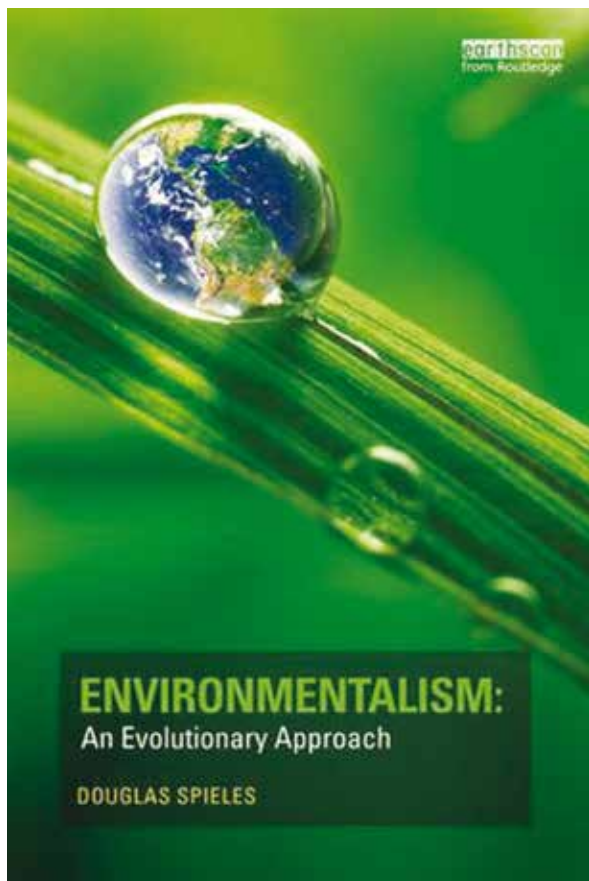
U knjizi su sintetizirane bitne poruke i uvjerljivi dokazi ključni za rješavanje složene problematike postizanja dobrobiti učinkovitim upravljanjem

ekosustavima. Tretirani su aktualni pokretači promjena i novi putovi za postizanje održivih dobrobiti, pružanjem podrške jednakosti, različitosti i otpornosti ekosustava. Procijenjena su potencijalna rješenja koja bi mogla ponuditi pažljivo dizajnirane projekte zaštite, načine financiranja, kao i nove pristupe upravljanju na skali od lokalne preko nacionalne do međunarodne.

Dio iznesenih istraživanja fokusiran je na analizu uzroka i posljedica gubitka biološke raznolikosti na promjene u ekosustavu. Stručnjaci za socijalne aspekte vezane s okolišem fokusirali su svoja izlaganja na izučavanje veze između siromaštva i neodgovarajućeg upravljanja okolišem.

Ova knjiga svojom aktualnošću i širinom zaslužuje pažnju naših stručnjaka. Praktično se radi o priručniku iz kojeg se niz zaključaka može vrlo lako primijeniti i kod nas u praksi. Dobra je vijest da joj je osiguran slobodan pristup na internetu.

prof. emeritus Ognjen Bonacci

Douglas Spieles

ENVIRONMENTALISM: An Evolutionary Approach

- IZDAVAČ: Routledge, Taylor & Frances Group, UK, 2018.
- 244 stranica
- ISBN 9781315144917

Kontakt adresa:

Routledge, Bookpoint
130 Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4SB, UK
711 Third Avenue, New York, NY 10017, US

Knjiga „Zaštita okoliša: razvojni pristup“ tretira složenu interdisciplinarnu problematiku razvoja koncepta zaštite okoliša tijekom vremena. Polazna pretpostavka autora ove knjige je da su postojeće dileme vezane sa zaštitom okoliša rezultat sažimanja biološkog i socio-

kulturološkog razvoja. Kao posljedica toga praktično rješavanje problema zaštite okoliša moguće je isključivo ako se shvati i objasni razvoj misli i postupaka vezanih s potrebama i metodama zaštite okoliša. Knjiga objašnjava veliki broj različitih pristupa problematici zaštite okoliša opisujući njihovo podrijetlo, sličnosti i razlike, osnovne postavke, kao i njihov utjecaj na suvremena kretanja u zaštiti okoliša.

Autor ove značajne knjige je Douglas Spieles, profesor studija o okolišu („*environmental studies*“) na Sveučilištu Denison (Granville, Ohio, SAD). Predaje sljedeće predmete iz područja znanosti o zaštiti okoliša: (1) Upravljanje ekosustavima; (2) Ekologija vlažnih područja; (3) Geografski informacijski sustavi. Objavio je brojne članke u vodećim međunarodnim časopisima, a u znanstvenoj zajednici posebno su veliku pažnju izazvale sljedeće njegove knjige: (1) *Protected Land*; (2) *Disturbance, Stress and American Ecosystem Management*.

Danas je problematika zaštite okoliša postala neotuđivim dijelom svakodnevnog života, svojstvo modernog života koji gotovo svatko prepoznaje i tretira na svoj način. Suvremena zaštita okoliša promovirala je način govora i razmišljanja koji je bio nezamisliv pred samo nekoliko desetljeća.

Problematika tretirana u ovoj, za one koji se na bilo koji način bave najrazličitijim vidovima zaštite okoliša, izvanredno značajnoj knjizi iznesena je u tri osnovna dijela od kojih se prvi bavi problematikom porijekla, drugi razvoja, a treći budućnosti zaštite okoliša. Kao takova ona nudi studentima, ali i zaštitarima okoliša bitne informacije, kao i teoretske okvire objašnjene opisom raznih praktičnih slučajeva.

Nastavno su navedeni nazivi tri glavna dijela i devet glavnih poglavlja knjige iz kojih je saglediva problematika koja je u njoj tretirana:

Dio prvi : Temelji, razmjere i perspektiva

Poglavlje 1.: Temelji zaštite okoliša

Poglavlje 2.: Razmjere zaštite okoliša

Poglavlje 3.: Mnogo pristupa ekologiji

Dio drugi: Razvojni kontekst

Poglavlje 4.: Socio-biološki razvoj

Poglavlje 5.: Socio-kulturološki razvoj

Poglavlje 6.: Socio-ekonomski razvoj

Poglavlje 7.: Socio-ekološki razvoj

Poglavlje 8.: Socio-duhovni razvoj

Poglavlje 9.: Socio-estetski razvoj

Dio treći: Razvoj zaštite okoliša

Poglavlje 10.: Psihološki razdor

Poglavlje 11.: Razmjere prepravljanja

Poglavlje 12.: Daljnji razvoj

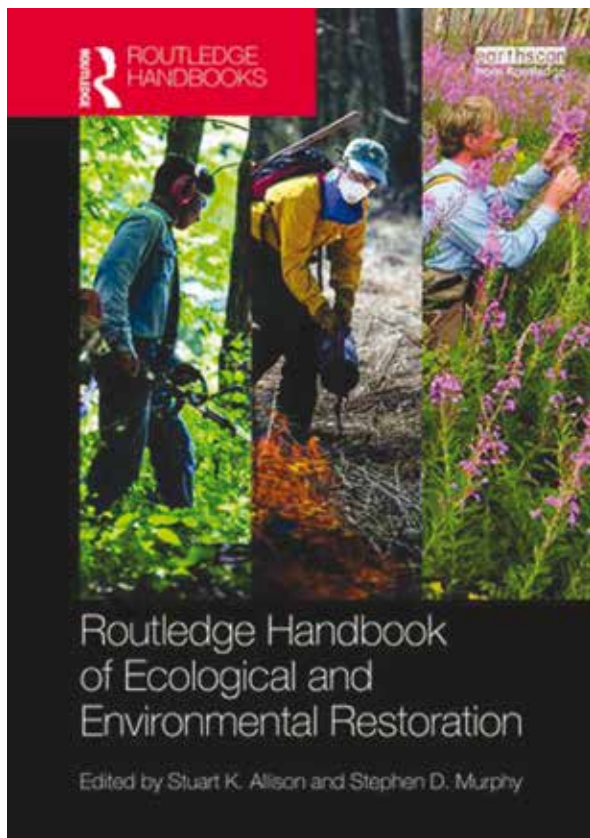
Autor je ukazao da se zaštita okoliša može smjestiti u sljedećih šest osnovnih ljudskih vrijednosti:

(1) korisnost, (2) stabilnost, (3) pravičnost, (4) ljepota, (5) nepovredivost, (6) moralnost. Zbog toga je ona duboko ukorijenjena u ljudsko biološko i kulturno porijeklo. Sadržaj iznesen u knjizi integrira ekološke, filozofske, psihološke, povijesne, biološke, ekonomske, duhovne i estetske vidove problematike koja se tiče zaštite okoliša. Autor ukazuje da se niti jedan od navedenih aspekata ne smije izdvojeno tretirati. Isključivo integralni inter- i trans-disciplinarni pristup omogućava da se shvati sva kompleksna problematika i da se omogući pronalaženje koliko toliko učinkovitih praktičnih rješenja.

Povijest zaštite okoliša izravno predstavlja i povijest razvoja ljudskog društva. U njoj se može iščitati povijest kako je čovjek ugrožavao svoju egzistenciju na planeti, ali se nalaze i odgovori na pitanje zašto čovječanstvo ima tako velike probleme u djelovanju da se osigura održiva zajednička budućnost.

Razumijevanje naših problema sa zaštitom okoliša u pojmovima razvoja omogućava nam pogled unaprijed. Autor sugerira pristup rješavanju problematike zaštite okoliša u kojoj su materijalni vidovi ljudskog života isprepleteni s duhovnim i estetskim. Čovjek je shvatio da u svoje antropocentričko ponašanje mora ugraditi ekološke funkcije. To je bitno stoga jer problemi zaštite okoliša duboko zadiru u odnos između ljudskog svijeta i onog koji pripada drugim bićima. Knjiga je pisana razumljivo, a autor ju je namijenio, prije svega, svojim studentima. Radi se o krajnje složenoj problematici u kojoj danas ima mnogo zbunjujućih pa i kontraverznih pristupa i koncepata. Koliko mi je poznato u našoj zemlji ovakav pristup je vrlo rijedak te se stoga knjiga srdačno preporuča svima koji se bave problematikom zaštite okoliša.

prof. emeritus Ognjen Bonacci

Stuart K. Allison, Stephen D. Murphy (urednici)

Routledge Handbook of Ecological and Environmental Restoration

- IZDAVAČ: Routledge, Taylor & Frances Group, UK, 2017.
- 620 stranica
- ISBN 9781138922129

Kontakt adresa:

Routledge, Bookpoint
130 Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4SB, UK
711 Third Avenue, New York, NY 10017, US

Ekološko obnavljanje predstavlja jednu od najbrže razvijanih kako teoretskih tako i praktičnih disciplina. Osnovna joj je namjera razvoj metodologija i strategija za popravljavanje oštećenih i zagađenih ekosustava i okoliša. Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća

intenzitet klimatskih promjena u kombinaciji sa stalnim razaranjem prirodnih staništa te širenjem ne izvornih invazivnih vrsta u nova staništa prisilili su ekologe da podvrgnu ponovnoj procjeni metode i ciljeve koje su do sada teoretski razvijali i primjenjivali u praksi. Ova knjiga pod nazivom „Routledge-ov priručnik za ekološku i okolišnu obnovu“ rezultat je najnovijih istraživanja grupe međunarodno priznatih stručnjaka iz tog područja. Cilj joj je prikazati današnju praksu te identificirati buduće mogućnosti i probleme koji će se pojaviti u svijetu brzih promjena. Očito je da se radi o globalnoj problematici na koju je neophodno naći žurne i učinkovite odgovore.

Urednik Stuart K. Allison je profesor biologije i očuvanja okoliša te direktor *Green Oaks Field Study Center (Knox College, Galesburg, Illinois, US)*. Autor je poznate knjige „*Ecological Restoration and Environmental Change* (Routledge, 2012.).“ Drugi urednik Stephen D. Murphy je profesor i direktor *School of Environment, Resources and Sustainability (University of Waterloo, Ontario, Canada)*.

Prikazi izneseni u knjizi u početku opisuju postojeću praksu u pojedinim područjima ekološke obnove okoliša. Na njih se nadovezuje opis novih smjerova istraživanja koji bi trebali rezultirati uspješnijim zahvatima te bolje odgovoriti na povećane ugroze koje se realno očekuju u vrlo bliskoj budućnosti. Opsežna materija iznesena je u 38 priloga u okviru sljedeća 4 dijela priručnika:

- Dio 1. Osnova ekološke obnove u 21. stoljeću (6 priloga)
- Dio 2. Obnova ključnih ekosustava (18 priloga)
- Dio 3. Problematika upravljanja i politike (7 priloga)
- Dio 4. Ekološka obnova u budućnosti (7 priloga)

U prilogima prvog dijela knjige izneseni su principi i pozadina problematike obnove ekosustava s naglaskom na ulogu ljudskih zajednica, pripadnog okoliša kao i ekosustava koji žive na određenom prostoru. Istaknuta je uloga povijesti ekoloških zbivanja u nekom prostoru kao i neophodnost shvaćanja socijalnih procesa i socijalnih angažmana u planiranju i izvršavanju njihove ekološke obnove.

U drugom su dijelu opisani principi i primjeri obnove sljedećih ključnih ekosustava koji se javljaju na planeti (1) Tajge („*boreal forest*“), (2) Listopadne šume umjerenog pojasa, (3) Pašnjaci umjerenog pojasa, (4) Savane i šumovita područja umjerenog pojasa, (5) Pustinjski ekosustavi, (6) Mediteranska makija i pripadna šumovita područja, (7) Alpska staništa i staništa u tropskim i suptropskim planinskim područjima, (8) Rijeke i otvoreni vodotoci, (9) Jezera, (10) Slatkovodne močvare, (11) Slane močvare, (12) Morska područja u kojima se uzgajaju kamenice, (13) Sustav mangrovih šuma, (14) Tropske savane, (15) Tropski i suptropski pašnjaci, (16) Tropske šume, (17) Koraljni grebeni, (18) Urbana područja.

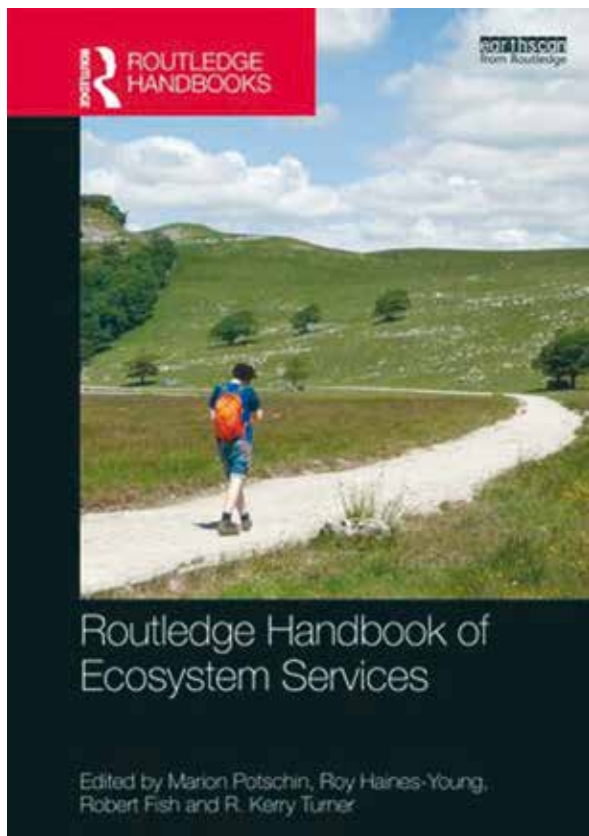
U trećem dijelu knjige se detaljno analizira problematika upravljanja i politike obnavljanja ekosustava u raznim društvenim i prirodnim sredinama. Izneseni su aspekti i promjeri međunarodnog i državnog zakonodavstva koji se koriste u politici zaštite i obnove ekosustava. Istaknuta je značajna uloga volontera i društvenih zajednica u procesu obnavljanja te je shodno tome ukazano na potrebu sustavno organizirane izgradnje socijalnih kapaciteta kao bitnog preduvjeta za uspjeh svake pojedine poduzete akcije obnove. Ekološka obnova danas predstavlja ključni dio tzv. zelene ekonomije koja se vrlo snažno razvija. U ovom dijelu knjige diskutira se o ekološkoj obnovi kao instrumentu tržišne ekonomije. S tom svrhom se analizira profit koji se postiže ekološkom obnovom. Pri tome je osobita pažnja posvećena problematici proizvodnje bioenergije i očuvanja biomase.

U četvrtom dijelu knjige iznose se pogledi o budućnosti ekološke obnove. Ključni je zaključak da učinkovita ekološka obnova zavisi o interakciji znanosti, politike i planiranja. Poseban osvrt dan je na probleme na koje će naići ekološka obnova zbog naglih i nepredvidivih promjena u okolišu, prije svega promjena

i/ili varijacija klime. Tretira se i problematika pojave invazivnih vrsta. Naglašava se da bitna karakteristika obnove ekosustava mora biti njena elastičnost i prilagodljivost tijekom kratkog vremena i na različitim prostorima. Ekološka obnova mora pružiti podršku uslugama koje daju ekosustavi, čime će te usluge biti u mogućnosti platiti dio ili čak i sva sredstva uložena u obnovu. Kao osobito značajno ističe se neophodnost iskrene i duboke suradnje teoretskih istraživača s ljudima koji u praksi provode projekte obnove ekosustava. Posljednji prilog tretira ulogu medija u prezentaciji ciljeva ekološke obnove.

Kako je iz prethodno iznesenog vidljivo, knjiga obuhvaća ogromni raspon problema što predstavlja garanciju da će u njoj naći zanimljivih, važnih i novih pristupa i rješenja praktično svi koji se bave problematikom ekološke obnove. Pošto ovakve vrste publikacija nema na hrvatskom jeziku i kako se radi o jednom od najnovijih i najkompletnijih priručnika toplo ga se preporuča našim stručnjacima.

prof. emeritus Ognjen Bonacci

Marion Potschin, Roy Haines-Young, Robert Fish, R. Kerry Turner (urednici)

Routledge Handbook of Ecosystem Services

- IZDAVAČ: Routledge, Taylor & Frances Group, UK, 2017.
- 630 stranica
- ISBN 9781138588974

Kontakt adresa:

Routledge, Bookpoint
130 Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4SB, UK
711 Third Avenue, New York, NY 10017, US

Ideja da priroda pruža usluge (koristi, dobit) ljudima predstavlja jedan od najsnažnijih koncepata koji se pojavio pred oko dvadesetak godina, a danas predstavlja jedan od poticatelja globalnog pokreta za očuvanje i obnovu ekosustava i okoliša. Koncept je zasnovan na shvaćanju da biološka i prirodna (neporemećena)

raznolikost ekosustava igra ključnu ulogu u okolišu stvarajući značajne koristi čovječanstvu. Sam se koncept još uvijek nalazi u fazi definitivnog oblikovanja i mnoge stvari još uvijek i u cijelosti nisu stavljene na svoje mjesto, tj. traže se pouzdana znanstvena objašnjenja. Međutim, bez obzira na to, porast interesa za operativni i metodološki pristup izučavanju ove problematike definitivno je prihvaćen na planetarnom nivou. To se najbolje vidi iz činjenice da su mnoge obrazovne i upravljačke institucije u cijelom svijetu razvile programe koji se bave upravo izučavanjem i kvantificiranjem koristi koje ljudima i okolišu pruža zdrava prirodna biološka raznolikost.

„Routledge-ov priručnik usluga koje pružaju ekosustavi“ jedna je od do sada objavljenih najkompletnijih i znanstveno najbolje zasnovanih knjiga koje tretiraju tu problematiku. Priloge u njoj napisao je velik broj vodećih svjetskih stručnjaka iz područja ekologije. Urednici ovog kapitalnog djela su sljedeća 4 stručnjaka iz Velike Britanije: (1) Marion Potschin (*Centre for Environmental Management at the University of Nottingham, UK*); (2) Roy Haines-Young (*Centre for Environmental Management, School of Geography, University of Nottingham, UK*); (3) Robert Fish (*School of Anthropology and Conservation at the University of Kent, UK*); (4) R. Kerry Turner (*School of Environmental Sciences, University of East Anglia, UK*).

Knjiga sadrži opsežan pregled istraživanja vezanih s problematikom usluga koje ekosustavi pružaju ljudima i okolišu uz napomenu da su u analize uključene prirodne i socijalne znanosti s posebnim naglaskom na ulogu ekonomije. U svim prilogima kojih u knjizi ima 51, a raspodijeljeni su u 5 dijelova priručnika istaknuto je i primjerima demonstrirano ključno značenje biološke raznolikosti ne samo za zdravlje ljudi i prirode, nego i njena uloga u stabilnoj političkoj praksi. Pokazano je da usluge koje pružaju ekosustavi mogu biti izraženi u monetarno i ne-monetarno. Na taj se način okoliš i ekosustavi mogu bolje kvantificirati i lakše usporediti s ostalim ljudskim djelatnostima. Značaj paradigme „usluge ekosustava“ je u tome što ona pomaže redefiniranju i boljoj komunikaciji u odnosu između ljudi i prirode. Pokazalo se da je ta činjenica ključna za rješavanje izazova kao što su održivi razvoj i ublažavanje siromaštva te za razvoj zelene ekonomije kako u razvijenom tako i u svijetu u razvoju.

Naslovi 5 dijelova priručnika su sljedeći:

- Dio 1. Koncept i okviri usluga koje pružaju ekosustavi (9 priloga)
- Dio 2. Usluge ekosustava: metode i tehnike za donošenje odluka (14 priloga)
- Dio 3. Usluge ekosustava u kontekstu primjena (12 priloga)

Dio 4. Agende za povezivanje i informiranje (13 priloga)

Dio 5. Zaključak (3 priloga)

U prvom se dijelu priručnika tretira problematika teorije i prakse usluga koje pružaju ekosustavi te se daju definicije i mjere za njihovo kvantificiranje. Posebno detaljno se analizira veza između biološke raznolikosti i usluga ekosustava. Inzistira se na tome da se ova problematika mora tretirati interdisciplinarno. Autori smatraju da uvođenje ekonomije u problematiku usluga koje pružaju ekosustavi pozitivno utječe na složeno upravljanje okolišem.

U drugom se dijelu priručnika analiziraju metode i tehnike koje mogu biti od pomoći za donošenje odluka. Opisana je uloga i metode modeliranja i kartiranja kao bitne za određivanje kvantitativnih indikatora usluga koje pružaju ekosustavi. Razjašnjen je pojam ekološke ekonomije i značaj učešća korisnika u donošenju i provođenju odluka.

Treći dio priručnika bavi se problematikom uključivanja, organiziranja i upravljanja službama koje sudjeluju u pružanju podrške ekosustavima s ciljem da se održe i pojačaju dobrobiti koje oni pružaju. Pri tome su posebni prilozi posvećeni sljedećim vrstama okoliša:

(1) slatkim vodama, (2) šumama, (3) suhim krajolicima, (4) Mediteranskim prostorima, (5) raznim vrstama tla, (6) pašnjacima, (7) kultiviranim krajolicima, (8) urbanim prostorima s posebnim naglaskom na razvoj zelene infrastrukture u njima.

U četvrtom dijelu knjige autori su pokušali dati integralni i kritički pristup svemu onome što je u prethodnom dijelu priručnika bilo razmatrano. Ukazano je na mogućnosti, ali i na rizike koji se javljaju prilikom poduzimanja aktivnosti na terenu. Posebno se osvrnulo na to da je neophodno odgovoriti na opasnosti koje se javljaju zbog promjene i/ili varijacija klime. Tretiran je odnos usluga ekosustava i zdravlja ljudi i prirode. Ukazano je na neophodnost premoštenja danas postojećeg jaza između usluga ekosustava i planiranja krajobrazom.

U petom je dijelu zaključeno da se radi o vrlo dinamičnoj problematici koja se brzo mijenja u vremenu i na raznim prostorima i za čije je učinkovito upravljanje potrebno još mnogo istraživanja i napora.

Radi se o knjizi koja se zbog svoje opsežnosti i kvalitete toplo preporuča našim stručnjacima koji se bave bilo kojim vidom zaštite okoliša.

prof. emeritus Ognjen Bonacci